

WALTER TEGELER

TALLINN — REVAL

Pedagoogilis-metoodilised
ained
(H. Viik)

KOOLITÄRVITUS — SCHULBEDARF

Psühholoogia

Teadvuse nimetatakse psüühiliste nähtuste läbivõtmist. Teadvuse olemus nimetatakse igat tegelikult läbivõetud psüühilist protsessi. Teadvuse sisud nimetatakse objektide rühma, mis iga momendi võrgu läbivõtmest vabalt valduvad ja endid meie tähelepanu poolt isoleerida kasvavad.

- 1) Introspektiivne meetod (enese vaatlus)
- 2) Eksperimentaalne meetod.

Kaks hingeli alfarti.

1) Ühe ja sama indiviidi kõigi psüühiliste läbivõtmiste sisemine seos. (Iga tajumus sisaldab välja mälestustusi ja tundeid ja üritab soovet, mis tingitud endistest läbivõtmistest.) Seda sisemist seost nimetatakse teadvuse ühtsuseks.

2) Kõiki oma läbivõtmisi peame meie teatud subjektiivselt olevat. („minu“ läbivõtmised). Hinge vaatame meie ^{kuu} psüühiliste nähtuste kandjat. Kõrvi koostise elemendid on:

1) ergorakused ja ergu kiind. Rakused on ümarvõrgu protoplasmaal sümmetria, millel palju võrsi. Ainult üks neist võrsed annab rakuses tekkimisel äritust elasi. See üksik võrs ongi ergu kiind. Ergorakused on suuremalt osalt võrduvad tihedatesse rühmadesse. Ergu-kiind seisab koos pehmest, pidevast niidist mida meie

nimetame. Suuremas oma ulatuses on ta ümbritsetud ühe
eha kahe kestaga. Pikkuse poolest on ergsimad mõnes
kohas ligi meetri paksud (voolast näpuni ja ristlõhest
voolasteni). Mõningate tuhantete // st ~~st~~ närvide vältel
kimpude nimetatakse närvideks. Ergeimaste üheksikud
komplekse, mis ümbritsetud kindel massidega, nimetatakse
ganglionideks.

Tsentripetaalsed närviteed

Annavad perifeeril suundul äritusi tsentrumile edasi
(kiirus 60 meetrit sekundis) Vastavad kindel aga nime-
tatakse tundelisteks ehk aistingulisteks närvideks.

Tsentrifugaalsed närviteed

Annavad tsentraalorganis tekkimise äritusi muskulteni
eda. Vastavad kindel nimetatakse liigutuse närvideks
Kõik ergeimused on korraldatud kolme üksteisest
erinevasse kihti:

1) Perifeerilised ganglionid.

See kiht sisaldab koos ergeimaste rakkudega koeid, mis
eneste vahel ei ole milgi teel seotud.

2) Subkortikaalsed tsentraumid.

Selle tüve pisema osa moodustab seljandi hollsubsaans)

3) Luuraju koore ja väikeaju.

Psühhiliste olengutega on kõige liigimalt luuraju ühendatud luuraju koore eritused. Teadvuse põhifunktsioon on kolm: tunnetus, (nõrkus) tahtmus ja tundmus. Tunnetus vastab tsentrifugaalsele närviteile (väib läbi terve rea arenemis järje) Tahtmus vastab tsentrifugaalsele närviteile. Tundmus on teadvuse võime üksikutele aistingutele ja tajumisele positiivselt või negatiivselt reageerida ja neid kas lõpu- ehk nõutundeliselt läbida ja sel teel tahte peale mõju avaldada.

Teadvuse arenemisastmed.

Kõiki psühhilisi protsesse, mis erinevad kas välismiste ehk sisemiste äritevuste vahetumate tehtena ehk avalduvad otse vaba liigutuses, nimetame algelisteks nähtusteks (Siia kuuluvad meelte aistingud ja tajumised, hääled, mis meie praegul kuulame, rõõm mis meie praegul tunneme jne) Kõiki neid protsesse, mis mitte vahetumalt pole seotud välismiste protsessidega

nimetame teiseastmelisteks nähtusteks. (Kirjuteldar
võrr, mõeldar-kääl jne) Teiseastmelised nähtused,
erinedes meeldetuletustena järvad veel läbilamuntena,
milledel on individuaalne määratus, ja indi-
viduaalne väärtus. 1. astmel nimetame psühhilisi
protsesse Kolmandaastmelisteks nähtusteks.

I peatükk.

Tunnetuse psühholoogia.

A) Aisting ja tajumus.

Algne alguse moodustab tunde elutunne, mis rangel-
kõbe ja nore olengute vahel. 2. erinevad üksteisest
isiku selgemini mitmesugused lõbe ja nortumised
(külma tekitab teistsuguse nore, kui nälj; see vaim
teistsuguse lõbutumise, kui söömine jne) Kõrda
sisaldavad teadvuse olengute muutumised, mis laps läbi-
elab, juba endis lõbe-ja nortumise kõrval veel ühe selgesti
määratava olulise osa, mis vutuse loomuga seisab palju
lühemas ühenduses kui ürgline lõbe-ja nortumise.
Jede olulist osa nimetame meie aistinguks.
Aistingud on elemendid, millest algajal meie
sõnna vande kujuneb.

See mille poolest üks aisting teisest erineb ja milles aistingu
ärituse ja aistingu rippuvuse suhted avalduvad, nime-
tatakse aistingu kvaliteediks. Kõik vastavad füsioloogi-
 lised ja psüühilised alad pühenduvad, neid on võimata
 aistingu kvaliteediga tutvustada (rõnnilt pime ei tea
 midagi värvidest jne)

Aistingute jaotus nende kvaliteedi järgi.

I

Aistingud, mis tekivad välistel äritustel.

- A) Meeleainetud laenuas mõttes. (tekivad üldiste meele-
 ärituste mõjul: rõõminine, ehk põrge, soovus elektrivool jne)
 B) Meeleainetud kitsamas mõttes (tekivad spetsifiliste
 meeleärituste mõjul: valgus, hääli muutamine, - ja
 maitsemisaistingud.)

II

Aistingud mis tekivad sisemistel äritustel.

- A) Orgaanilised aistingud. (nälg, janu, küllastustunne jne)
 B) Liigutusaistingud (mitte orgaaniliste liikumistunne ja tahtelised liigutused)
 B) Tsentraalsed meeleainetud. (hallutsatsioonid ja
 illusioonid)

Aistingu intensiivsus

Füüsiline protsess pöib omamataatava intensiivsuse, et aisting
pisut märgatavaks saaks. Seda äritus kraadi nimetatakse
äritushälvaks ja vastavad aistingut mini-
maalaistinguks. Kõrgud äritused jäävad läve taha.
On olemas ka ärituse kõrgem piir. Sellest tugevam
äritus ei tekitanud enam aistingu intensiivsuse tõusu.
Seda piiri nimetatakse ärituskõrguseks ja vastavad
aistingut - maksimaalaistinguks. Kui äritus omas
intensiivsuses tõuseb äritus^{kõrguse} piiridest välja, siis
avaldatakse ta halvamat mõju vastava organi peale.
Aistingu juurdexast peab olema teatava tugevusega
selleks, et aistingu intensiivsuse muutmine saaks
märgatavaks. Ärituse juurdexaast minimumi,
mida on vaja selleks, et aistingu intensiivsuse
tõus saaks märgatavaks nimetatakse erinevus
läävaks. See oleb ühelt poolt aistingu kvaliteedist
ja teiselt poolt käesoleva ärituse tugevusest.
(Valguse aisting vajab õige väiksest helide juurdexast, et
intensiivsust muuta, ent rõhutamise aistingul vaja õige
suurt tugevamaast ~~minimist~~. Eelasi 1 valg. vaja $\frac{1}{3}$ kg juurde
lisu 2 " " $\frac{2}{3}$ " jne)

Viber Fechneri psühofüüsiline algradus (eha Vebri seadus)
haineraustlõvi sisub juba olemasoleva ärite tugevusega
põhisas suhtes, mida tuleb erinevate aistingute kvaliteetide
jaoks kutsuda tul ^{valdi} ~~arv~~-sti kindlaks määrata.

Aistingute tundeline toon.

Aistingute tundelises tooniks nimetatakse seda lisundust,
mis aistingus alles hoidub, sest lõpu - ehk normitud
millist aisting differentseus. Aistingute tundeline toon
oleb:

1) Aistingute kvaliteedist (konsonants enamasti
melepärast, disonants aga vastas^{meel} jne)

2) Aistingute intensiivsusest. (Lojaväe muusika on
sageli kumalates meeldis, liigitalt aga vastumeelt jne)

3) Tunduse üldolekust ja individuaalselt omaspärasust
(Lojus ja rõõmus on meile, õnnes õukorvast, vahel
melepärast, vahel vastu meelt. Maitsmisaiustingute
juures: „de gustibus non est disputandum“)

Meleaistingud leiuses mõttes.

Täna kuuluvad: 1) valuaistingud ja temperaturaistingud.
Üldisest nohutundeist erineb valuaisting selle poolest
et ta on lokaliseeritud (seotud kohaga). Valuaisting
äritusläävi on palju kõrgemal kui teiste aistingute oma.
Temperaturaistingud on kahte liiki: soojus aisting
ja külmu aisting. Kui väline temperatuur on ühe-
sugune keha temperatuuriga, siis ei saa meie ei
soojus- ega külmu aistingut. Psühholoogiline null-
punkt. Temperatuuri tõusmisel näimitud nullsum-
mist saame soojusaistingu alanemisel - külmu aistingu.
Soojusaistingu laseb ennast hõlpsamini eristada
astmete järgi, kui külmu aisting, sest viimane üli-
ültselt näristab aistist. Temperatuur aistingut
võib ka lokaliseerida, kui äritusele alluvad ainult
teatud nahapiinna osad.

Aisting ja tajumus.

Tajumus ei esine aisting kunagi psühtana, vaid alati
komplitseeritud nännitusena. (Kõik mis meie kätte
võtame, äritab meis mitte rõhke ainult rõhkmist
ja temperaturaistinguid, vaid tajub kehana,

5
terava, ümarane, kareda, kõva või pehme ajana)
Kompleksid, milledele aistingud on koondatud,
struktuurad ruumis koosolemise ja alatasase muutumise
tõtte seotuks. Tajumuseks nimetatakse niisugust
aistingute kompleksi, mida meie teadvus kogub teatud
üksuseks. Tajumuse saamise füüsilises tingimuses
on ürituste kompleks, mis ruumis koosolemas ja muutub
ikka alatasu.

Meelaistingud kitsamas mõttes.

1) Kompamisemeel

Kompamis aistingute üheks karakter^{seks} omaduseks on tema
kõpne lokaliseetsoon. Kompamistajumised tutvustavad
meid ümbritseva aegade pinnaga. (Terav, ümarane,
a kore, sile, kõva, pehme, märg, kuiv - need on
asjade omadused, mis meie kompamisemele abil tundma
õpime) Kõiki neid tajumusi tuleb vaadelda kui
kompamis- ja liigutus aistingute komplekse.

2) Nägemismeel

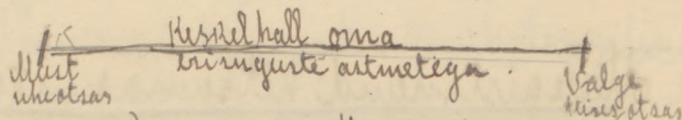
Valgus ja värv aistingud.

Nägemisaistingute kvaliteetidena esinevad meile

valgus ja värv. Täieline pimeus on positiivne aisting, aga mitte valgusaistingu aruolek. Värvide aistingud jagunevad kahte liiki rühma:

a) Neutraalsed värvid

valge ja must ning nende vahel seisv hall oma erisuguste astmetega. Sümboliliselt võime neid sirgjoone abil kujutada:

b) Kirjud värvid - spektraalvärvid

Neis värvides erinevad põhivärvideks ainult neli värv: punane ja roheline, kollane ja sinine. Ei ole ühesugustid värvi, mis meelde tuleks punast ja samal ajal ka rohelist; samuti ei ole värvi, mis ühtes aegu kollast ja sinist meelde tuleks. (bronz, näit= usks tuleb meelde punast ja samal ajal ka kollast värvi.

{ Silma võrkile (retiina) keskmine osa aistib igat spektraalvärvi. Tein väljendakse nii: Küür, mis võrkile keskmine osa peale langevad, näeme me sirgjooneliselt.

{ Võrkile avarine osa aistib ainult neutraalseid värve.
 { Ka on võrkil nelisüguine osa, mis aistib ainult
 kollast - sinist, ent ei aista ega võta punas - rohelist
 Teela väljendusse nii: Küri, mis võrkilele äärmise osa
peale langedad, näme meie mitte sirgjooneliselt.

Inimkonnas on 2% nelisüguiseid inimesi, kes näevad kõgu
 võrkil nõtka, nagu normaalsed inimesed mitte-
 sirgjoonelises nägemises. Nad ei suuda eristada ^{eid} punast
 ja rohelisti. Signaalvärve. Mõlemad varvid paistavad
 neile hallidena. Nelisüguiseid inimesi nimetatakse
värvipimetaks.

Objektide tajumine

Lapsed oma erimesil elusõlvil ei taju valgustatud ehk
 värvitud objektide kui nelisüguiseid. Nad ei elav-
 sed üle kui ideaalset lõbu - ja nautumist. Objektide
 tajumised tekivad ainult siis, kui valguse ja värvi
aistingud vastastikküki ühinuvad ja end sejuures
liigutussaistingutega seovad. Silma ~~anoma~~ olemas-
 tsoonis nimetatakse võimet silmeläätse kõverus -
 rauduse muutmist nii, et silm suudab kohane-
 ringustele kaugelele.

Objekte fikseerimine tähendab silmi nõnda seadma, et objektist valgusvad kiired langevad silma nägemise kohale.

Liikuvate objektide tajumine

Liikuvad ≠ objektid näivad meil sellepärast liikuvana, et meie meid oma pilguga jälgime. Muskel aistingud. tutustavad meid liikumise sihi ja kiirusega. Vagunis istudes ja lihes vaguniga kiirelt liikudes ei märka meie midagi sellest liikumisest, kui meie aknast välja ei vaata. See tuleb sellest, et siin vaja muskulisi (lihvimuskulisi) pingutada ei ole, mille tõttu ka muskel aistingud ära jäävad. Kui aga fikseerime raudtee ääres seisvat telegrafi tulpa, siis peame tegema muskelite liigutusi, mis liiguvad vastupidises sihis rongi liikumisele. Sellepärast näib meile, et tulp liigub rongile vastupidises sihis.

Lüügevusmõõde (Psimomuläärne nägemine). Lüügevusmõõde tajumise omandab igaüks meist õppimisega, olguigi et meie seda õppimist sugugi ei märka. Opereritud sünnilt pimedad näevad ikka kera ringina, kumbist - tundma. Alles objektide kohades seenduvad need nende keha

3) Kuulmismee

Kuulmis-meele kuuluks saame heliaistingud ja müraaistingud. Müraaistingute füüsilises põhjuses on võnkumised, mis ei korda mitte ühtlaselt, vaid on tsüklilised. Tooni iseloomuks on lihtne võnkumisvorm ja helikõla punde-mine. Mis meil tõeliselt kuulene, on enamasti helid.

Ümber 20 võnkumist sekundis vastavad kõige sügavamale tajutavale toonile, umbes 40.000 võnkumist - kõigemale tajutavale toonile. Aeglased ehk võnkumised ei aita kuulda meil kõrv, kui tõuseid, kuremaid kui sirinat. Kõige sügavam toon nimetatakse põhitooniks. Teisi, millede võnkumiste arv on mitmekordne põhitooni võnkumiste arvule, nimetatakse ülemtoonideks. Toonil mis on tekkinud ainult võnkumisest, ei ole ülemtoone (komerton). See toon on karakterita, teravuteta (ütleb Helmholtz).

4) Maitsemis meel ja mureutamine

Kõik meeli nimetatakse ka veel keemilisteks meelteks. Maitsemisaistingute organideks on suulagi, keeleots ja keelalumine osa. Maitsemisaistingud on alati tundeline toon olemas.

Muusutamisorgaanideks on nina limanahad. Muusutamiseaistingu kvaliteetid on rent-määrsed. (Meie keeles pole ühtegi sõna, mis tähendaks ainult muusutamise kvaliteeti)

B. Kujutlused

Meil on omadus asjade kujusi, mis meis tajumuse abil tekkinud, meest reprodutseerida ka siis, kui pole olemas meelset äritust. Seda protsessi enmast nimetatakse reproduktsoonideks. ja reprodutseeritud tajumust - kujutluseks. Kuistlemine moodustab kõrgema hingelise aluspõhja. Tajumustel on perifeerne, kujutlusel tsentraalne koht.

Tajumused - primaarne aste kujutlused - sekundaarne aste

Kujutluste pea klassid.

1) Meldetuletuste ja kujutlused.

Vallele vastus & psüühiline ala nimetatakse mäluks.

2) Fantasia kujutlused;

vastav ala nimetatakse fantasiaks.

3) Tüüpilised kujutlused.

Teilele vastaval psüühilisel alal ei ole erinimetust. Tüüpiliste kujutluste all mõistakse niusuguseid, mis meie teadvuses esinevad mõne objektide klassi ehk rühma edustajaina. Meil on representatiivne iseloom (представительный) nende tunnistatavuse mitmeti seletada. Bioloogiliselt seletakse, et eluhoiu tung sunnib meid umbesuskonna objektide bioloogiliselt tähtsate tunnuste peale tähelepanu pöörama (harast minn toas pean ma teadma, et ta on puut ja et tema peale võib asju panna. Eelsti kus ta seisab, et pimedas ta peale ei domineeriks). Järgeliselt, tüüpiline kujutus on kõige pealt objekti bioloogiliselt tähtsate tunnuste kogumõiste.

Kujutluste voolamine.

- 1) Meie kujutlemisele annavad rihi ja sisse endised kogumused assotsiatiivne voolamine.
- 2) Meie kujutluste voolamine areneb domineerivast tunde ja tahteladest (domineeriv apperseptiivne voolamine. Mõlemad tegurid tegutsesvad lastelises kujutluses ehk pea alati koos.

Kujutluse assotsiatiivne voolamine.

See on puhas abstraktsioon, sest tunde ja tahtealade mõju meie mõttelemluse peale ei kas üalga vahet süsiki lähel korda assotsiatiivset voolamist liigsuandres puhtures voolata, (unus, võimlistelt korratustel ja laste juures.)

Assotsiatsiooni reahured.

1) Naabrusse readus.

Tajumused ja kujutlused, mis tihti on läbielatud ühel = ajal või vahetumalt üksteise järel, astuvad eneste vahel niisugusesse vaherkorda, et ühe liikumise esile tõusmisel saavad reprodutseeritud ka teised selle terviku liikmed. Naabrusassotsiatsioone, mis tekivad ühe ja sama meele tajumustest, nimetatakse liigutuseks. Näituseks võiks olla toa sisse = read. Kui siin mõnesugune muutus meie aruolekul tehtakse, siis märkame meie tuppse astumisel kõigepealt ainult seda, et siin midagi on muutunud. Milles see muutus seisub, seda märkame alles siis, kui meie üsrikasja vaatame, see on lihtast lahutamist.

Naabrusassotsiatsioonid, mis teevad erisuguste meelte tajumust. Siin on lugu nii, et nägemis ja kompanis aistingud moodustavad tuma, mille ümber koonduvad teiste meelte tajumused. (Muusika instrumendi heli kutsutakse tema kujundi, tsitroni lõhn ja maitse - tsitroni kujundi jne) Pimedate juures astuvad nägemisaistingute asemele kompanistajumused.

Nägemis- ja kompanis kujundeid võime saada üksikuna. Teiste meelte tajumustel puudub närviline isisus.

Siingeli arenemises on kõige suurem tähtsus on nägemis- ja kuulmismuljete kombinatsioonidel (Inimese kuul, inimese sammud aitavad meie hinges sageli tema kujul). Harjumus ja harjutamine põhinevad naabrusassotsiatsioonidel

9

2) Tunnetuse rühm.

Tajumused ja kujutlused aratavad meie teadvuses endisi tajumusi ja kujutusi, millele peaaegu isinevatege mingi sugune sarnasus. (Käopildi järel tunneme endale tuttava ära) Aratundmise aut ise on otsustus.

Otsustus, mille põhjuseks on sarnasuse assotsiatsioon, nimetatakse identifikatsiooniks.

Kuulthuste appertseptiivne voolamine

1) Tähelepannu

Tähelepannu on niisugune psüühiline oleng milles tegutsesvad üheskoos kõik kolm teadvuse põhifunktsiooni (tunnetus, mõtlemine, tahtmus, bore ja tundmus, sümboliseerimine) selgelt määrataval viisil. Tähelepannu on ainult siis täiesti arendatud, kui teda vaatlame bioloogiliselt vaatekohalt.

Meie peame teadma, mis meil on karta meie umbruskonnas arjudele. Seks otstarbekas peame pingutama kõiki oma psüühilisi jõude ja seda pinerust nimetataksegi tähelepannuks. Kui on teataval viisil tähelepannu allikas ja sihtjooneks, ja sellest reletutubki tähelepannu mõju kujutluste voolamine peale. Tähelepannu mõjusi kujutluste voolamise peale võiks järgmiselt rühmitada:

1) Valik tegevus

(~~See~~ ^{See} tähendab, kus üks ja sama kohas reisirind, jutustavad viisuguselt oma reiridest)

2) Lisemise vaatevälja kitsendamine.

(Kõik tähelepannu objektiga seotud alad tugenevad, kuid kiired laskuvad tagaplaanile)

3) Kujutluste esitlemine.

(Et teatavast objektist selget pilti saada, on tihti vaja pöörduda tähelepanu tema üsikuile osile)

4) Abstraktsioon

"Ühe tunnuse põhjalikumal vahtlemisel astuvad teised ise tagaplaanile

5) Appertseptioon

Energia kontsentratsiooni läbi on oodatavale muljele elustuvad kõik selle muljega seotud alad. Selle läbi märkame objektidel omadusi, mis muide oleks ära libisenud.

Näisuguse arja omandamist alade poolt, millele tähelepanu on aktiivsele annud, nimetatakse appertseptiooniks. Need kogemused seisavad koos soovitatud appertseptioonidest. Üks ja sama objekt erinõuete isikute juures erinevusel viisil appertsepsioneeritud.

(Milles näib maalimistunni värvi, varjundit, psühseptiivseid muudatusi jne) Kõige sagedasemini registreeritavad kujutluste rühmi nimetatakse domineerivaks appertsepsioonilisteks massideks.

Fundamentaalne appertseptsoon.

Näisugust appertseptiooni viisi, millega välisilma protsessi käsitakse iseseisvate objektide tahte avaldustena, nimetatakse fundamentaalseks appertseptiooniks.

(Mga eluta asi paistab lapsel hingetatud olusena.

See käsitusviis käib inimesega kaasust kogu ta eluea. Meie õpime küll eristama elusaid asju elutunnuist, ning si loe viimaste pärast olusena teadliku taht, kuid fundamentaalne appertseptioon avaldab siiski mõju. Arenenud teadvus käsitab üht või teist protsessi mõne iseseisvalt elutseva jõutseentrumi võime avaldusena. Tahte aremisele astub siis jõud, kuid sellegi paigutame (teadlikult ehk teadmista) tajutud asjade sisse.

2) Mälu ja meeldetuletus

Meeldetuletus on kujutus ründmusest, millest meie teadlikud oleme, et oleme ta ise läbi elanud. Meie ei suuda üldgi kõiki tajutud objektide ümberkaulu täpselt meles hoida ja reprodutseerida. Meeldetuletus-
võime on alati tume ja ei erialgne tajumus.
Mälu nimetatakse kujutuste ehk

võimalikult vähete muudatustega reprodutseerimise võimet, mida
igal ajal meie tahtlikult tegevusse panna. Ipetsionaalne
 mälu teatud sugutüüpide rühmade jaoks oleb meie huvil
 sihtidest. On olemas veel üldmälu (mehaaniline mälu),
 mis selles seisab, et naabrusassotsiatsioonid moodustavad
 kergesti, kiiresti, ning on püsivad. See mehaaniline mälu
 ei ole veel sugugi tõelise vaimuande tagatiseks. Veel on
 olemas ratsionaalne mälu. See mälu on võime korjata
 kuuldu või loetut tema sisse ja rihumise järel.
 Siin tegutses mälu kõval ka arv.

3) Fantaasia

Fantaasia jaguneb passiivseks ja aktiivseks.
Meie mälu ei hoiu kunagi alal kõike läbilõjatud sündmusi,
kuid sellest hoolimata ei leia meie meeldetuletuse kiirandites
ühtki fantastilist tühikohta. Need tühikohad täidame
 (passiivse) passiivse fantaasia abil täis. (Meie kujutame
 endale ette maja tervikuna ka siis, kui meil tema fassaadi
 üksikasjust selge pilt puudub) Aktiivne fantaasia
 mängib selles väga suurt rolli. Ilma selleta ei saaks
 meie arv millegistki, mis meie loeme ehk kuulame.
See täiesti harilik sündmuse jutustamisest ei või

meie on suuda ilma fantaasi tegevusest. Teaduses mängib (mängib) fantaasia väga suurt rolli. Kunst on antiivne fantaasia otseselt ala. (Raffael'i madonna.)

4) Veel kuuluvad kujutluste appertseptiivse voolamise hulka. Tüüpilised kujutlused. Need voolasime juba eelpool läbi:

Ünereleübilatud hingeolengute reproduktsoon.

Meie varemalt läbilatud mõtted, tunded ehk kahtlised tunded tõusevad uuesti teadvusse, aga enamasti nii, et meie neid arvustame või teisiti kuidagi nende vastu seisukohta võtame praeguse silmapilgu kohaselt. See juures tuleb varemalt läbilatud võttes sellega, mis meie praegu juurde mõtleme, sagadasti nii liigitalt, et ei saada lahutada meeldetuletalt hiljemalt juuremõeldut. Psüühiliste olengute reproduktseerimine kuulub tertiäärsesse tunnetuse funktsiooni arenemis-astmesse.

C Mõtlemine ja kõnelemine.

Kujutlemine ja mõtlemine.

Karoline kõneviis nimetab mälu ja fantaasia tegevust

samuti mõlemiseks nagu puht- loogilist operatsioonegi.
Sellest hoolimata ei räägita kunagi mõtetest seal, kus
tahte mõju on minimaalne. Nii siis mõlemise
 all mõistame meie tahtest mõjutatud s. on appertsept=
 iirset kujutluse voolamist. See voolamine on tingitud
fundamentaalset appertseptisioonist, mille alusel
kujutlemine muutub otsustamiseks. Nii siis :
 igasugune mõlemine on otsustamine.

Keelarenemine.

Loomad häälitavad ka ja saavad selle kätte "võrdsest"
 arv. See ei ole aga keel, sest füsioloogiliselt puudub
artikulatsioon ja psüholoogiliselt heli vabanemine
tundeelementidest ja tugev assotsiatsioon kujutlustega
 Artikulatsioon (sihiline heli modulatsioon) selgub sellega,
 et inimesel algusest peale on palju rikkam muljete
 aistamis võime, kui loomal. (Näitena olgu Laura Bridg-
 man (Bridshman) i lugu, kes sarlani haiguse (haiguse)
 tagajärjel kaheaastaselt nägemise ja kuulmise kaotas;
 pärast 8 aastat Bostoni pimekate kooli artus jne)
Järgeliselt tunde muutuvad keelelisteks, kui
tundelementid nõrked ja heli kuul ligidasse ühenduse

mõne rünnamuse kujutlusega.

Keele arenemine. Lauke ja otustus.

Esimesi helisid ja komplekse, mis välisilma protsesside nimetavad, hääldatakse juurteks. Need ei viista ei asja ega tegevuse, vaid need nimetavad ümbruses ründajaid protsesside. Järelikult juured pole mitte sõnad, vaid see, mida arenevad keeles nimetatavate lausetes.

Kui laps hüüab „papa“ või „mamma“, siis tähendab see alati lauset, nagu: „papa on riin“, „mamma tule siia“ jne. Tähtsaks edusammuks lapse arengus on see moment, kui ta esimest korda selgesti kirab subjektile juurde teise sõna prädikaadina.

See läbi, et juur jaguneb subjektiks ja prädikaadiks, saab nähtuse kujutatud kujundatud esitaldudel ~~ei~~ ja objektivarituse. Nüüd alles käsitleme meie kogu nähtust enese loomule vastaval viisil, alles nüüd on ta meie arusaadav ja meie olene ta võimaliselt omendamisel. Nüüguisile ümbruskonna protsesside käsitlele võib meid fundamentaalne apperptsioon

Otsus on vorm, millese meie peame valama igasuguse
sis- või välisilma nähtuse, et temast aru saada ja
teha omaks vaimuvaraks teha.

Sõna ja mõiste

Nüpea kui juur on lagunenud subjektiivs ja praedikaadiks,
ei tähenda subjektsõna enam mitte kogu protsessi, vaid
ainult tegevuse kandjat. Mida rohkem otsustusi tehakse
teatud asja kohta, seda rikkam on sõna tähendus,
seda täpsemalt saab ta piiritletud ja teistest nähtustest
nimetustest eritletud. Sel viisil saab sõna teatud obje-
ktide hulga ühiste omaduste ja olengute kandjaks ja
süü leiamegi selle, mida meie mõistuseks nimetame.

Otsustuse arenemine.

On fundamentaalne apperceptsiioon endale lauses
sõnalise väljenduse leidnud, saab nähtus koge objekti-
veerituks, s tähendab küsiteldud kui meist riisprunatu,
mis küib oma rada, olemata sellest, kas meie teha
vaatleme või ei.

Esimeret tekivad otsustused on tajumuse otsustused
kui meie otsustuse objektiks võtame oma läbielatud
mineviku protsessi, siis saame mälu otsustuse
katsudes enesle kujutelda praeguse momendi olengute
põhjalasjude tulevase kõigu pildi saame.

Lotuse otsustuse

Et nende ilal toodud kolme otsustuse sisse on alati
nõgeliselt antud, siis võiksime neid ille nimega
Vaatlusotsustused nimetada.

Omamoodustatud ja teistelt omandatud otsused

Omamoodustatud otsuste juures tunneme end antud
sisse suhtes isetegevaine. Telespärsart peamegi isse
nimega otsustuse õigeks. Teistelt omandatud
otsustustes tuleb meil kõigepealt katsuda otsustuseks
kujundatud kujutlust reproduktsioonis korrata
ja siis alles kujutlust nii kujundada, kuidas seda
nõuab omandatud otsused

(järg 2 vihus)